

TREBALL FINAL DE GRAU EN MESTRE D'EDUCACIÓ PRIMÀRIA

Memòria Històrica Educativa a través del Llibre *Fill de rojo*

Nom de l'alumne: González Nebot, Rodrigo.

Nom de la tutora: Aguilar Ródenas, Consol.

Àrea de coneixement: Departament de pedagogia i didàctica de les ciències socials,
llengua i literatura.

Curs acadèmic: 2017/2018.

AGRAÏMENTS

Agrair, primerament, a la meua família i les amistats més properes, per fer de suport quan ho he necessitat.

Després, tant a la que ha sigut la meua guia al llarg de tot el treball i durant una part de la meua formació, Consol Aguilar.

També, a les tres companyes que han compartit amb mi aquesta experiència i sense les quals no haguera sigut possible portar a terme l'elaboració d'aquest producte.

De més a més, a Marina Caballer, qui m'ha ajudat amb la recerca de fotografies i a qui li dec part d'aquest treball.

D'altra banda, donar gràcies la direcció i a les persones que treballen al CEIP Cervantes Dualde per la col·laboració i la possibilitat de realitzar la part pràctica d'aquest TFG.

Per últim, agrair també a Luis Torrego per la seua col·laboració.

ÍNDEX

JUSTIFICACIÓ.....	- 1 -
OBJECTIUS	- 4 -
CONCEPTES CLAU.....	- 5 -
NECESSITAT DE FORMACIÓ EN LIJ PER ALS FUTURS I LES FUTURES DOCENTS.....	- 6 -
PER QUÈ HE TRIAT AQUEST LLIBRE PER A TREBALLAR EN 5É DE PRIMÀRIA?	- 7 -
LLIBRE:.....	- 7 -
ANÀLISI DE LES IL·LUSTRACIONS I DEL TEXT.....	- 8 -
PRÀCTICA PROFESSIONALITZADORA.	- 9 -
ABANS D'ANAR:	- 9 -
A L'ESCOLA:	- 10 -
TRANSFORMACIÓ DES DEL TFG COM A MESTRE.	- 13 -
ANÀLISI DEL TEXT I LES IL·LUSTRACIONS DE L'OBRA	- 14 -
BIBLIOGRAFIA I WEBGRAFIA	- 50 -

JUSTIFICACIÓ

Per poder entendre tot allò que m'ha conduït a entendre el món d'aquesta forma i a plantejar-me els temes que més avant exposaré, és necessari que durant aquesta primera part explique d'on vinc, tant a nivell territorial com a nivell genealògic.

Pel que fa al meu entorn, vaig nèixer i allí m'he criat, a La Vilavella, un poble d'uns 3000 habitants situat a la comarca de la Plana Baixa, dins de la província de Castelló, al País Valencià. És fàcil comprendre que, si a les grans ciutats, on els corrents ideològics entren i ixen amb tanta facilitat, no són gairebé curts els temps per a la producció de vertaders canvis socials, menys encara als pobles menuts. Aquestos són, per norma general, de caràcter més tradicional i conservador i, per tant, a tota aquella persona que està fora dels marges establerts per aquesta reduïda societat, se'ls observa amb detall i, en certa forma, se'ls marca.

És en aquest context que ha viscut la meua família al llarg del temps. Així, mitjançant la informació que he pogut recollir dels meus avis, la meua història comença rondant l'any 1930. Va ser en aquesta Espanya entre repúbliques on va nèixer el meu avi i, dos anys després, ja proclamada la Segona República, la meua avia. L'altra branca de la meua família, és a dir, el pare i la mare de mon pare, van nèixer als anys 1928 i 1929 respectivament. Si bé al llarg de la meua vida han tingut importància, també tenen pes en aquesta història en concret.

Amb tot açò, comence per explicar la influència que han tingut els meus avis castellanoparlants, els de la part de mon pare, en la visió de la vida. En primer lloc, cal destacar que jo vaig ser el primer de set nets, i això m'ha permès gaudir de la companyia dels dos durant molt de temps. A més, el fet que la meua avia hagués sigut mestra durant l'època de la dictadura m'ha donat la possibilitat de fer-li moltes preguntes al respecte, si bé no relacionades amb l'ensenyança del català, ja que ella només va exercir a la Regió de Múrcia. En canvi, la conversació amb el meu avi sempre ha sigut diferent, més induïda a la meua diversió que a l'ensenyança. De totes formes, els dos m'han ensenyat a intentar pensar per mi sol i a ser crític amb tot allò que he dit o he fet, a banda de a respectar molt a qualsevol persona diferent a mi. Tot açò, majoritàriament, amb una connotació catòlica que mai ha causat efecte en mi, però que m'ha ajudat a comprendre que els valors són independents a les creences religioses, ja que primerament tots som persones. Per últim, cal mencionar què, com a pràcticament totes les cases de l'època, la meua avia va perdre un germà lluitant a la guerra, per l'exèrcit republicà. Va ser l'únic de la família, juntament amb la meua avia, en tenir una ideologia d'esquerres, ja que la resta han sigut sempre afins al general Franco.

Per contra, la família de ma mare han sigut unes de les poques famílies que sempre han estat a l'esquerra de l'espectre polític. Quan pense en aquesta època de Guerra Civil sempre em ve a la ment una història que em conta la meua avia: «aii mon pare pobre, que el van matar a la

guerra.» La història diu que era de nit i estava completament fosc, ni la llum de la Lluna reflectia els rostres dels combatents dels dos exèrcits. A la trinxera, els homes de l'exèrcit republicà comenten que la guerra ja s'ha acabat, que hauran de tornar ràpidament a casa per fugir a l'exili. En eixe context, un soldat (el meu besavi) encén un cigarret. Des de l'altra trinxera, el tirador nacional no va fallar... Aquell tret va deixar a la meua avia òrfena de pare i la terra de la fosa comú ha fet que mai s'haja pogut el lloc on eternament descansa el seu cos, ja que no hi ha cap coneixement d'on hi és. Una setmana més tard, la meua avia va haver de veure com a sa mare li rapaven el pèl a la plaça del poble, davant de les rialles i els insults dels seus propis veïns. La situació del meu avi va ser prou diferent. A casa no era molt ben volgut degut a la seua ideologia, era l'única persona d'esquerres en el ventre d'una família completament d'ultradreta. Pot ser per aquest motiu mai m'ha contat històries relacionades en la seua infància a casa. I són aquestes dos persones les que m'han ensenyat el verdader significat de la paraula «esforç». Sense saber escriure res més que el seu nom i amb una educació que en el major dels casos rondava les 10 hores, han aconseguit, mitjançant el treball diari donar un futur pròsper i una educació en valors als seus descendents que res ha d'envejar a les metodologies més modernes.

En aquest sentit, l'educació que he rebut dels meus pares ha fet que la idea de llibertat m'haja estat acompanyant durant tota la meua vida i, a més, de igual forma que jo, aquesta idea ha anat evolucionant fins que hui en dia podria dir que no puc definir completament el concepte de llibertat en sí, ja que el fet que siga un concepte tant abstracte fa que estiga present en molts àmbits distints. Per tant, considerem que la llibertat és, per un costat, un sentiment diferent per a cada persona i per a cada aspecte de la vida; i, d'altra banda, és allò que ens permet o ens impulsa a actuar.

Aquesta segona idea planteja un interrogant realment important: Si la llibertat ens fa actuar, on acaba aquesta llibertat? La resposta és trivial, la llibertat d'una persona acaba quan les actuacions d'aquesta primera la porten a envair la llibertat d'una altra persona. Per tant, podríem dir que els límits de la llibertat estan en la llibertat.

Tots aquests aspectes són els que han tingut influència en la meua ideologia, i m'han fet formar part d'eixa minoria al meu poble que, a dia de hui, encara sentim la mirada de certes persones a la nuca, observant amb detall cada pas que fem.

En un altre ordre de coses, pel que fa a la lectura, cal subratllar que mai ha sigut una de les meues grans passions, més bé sempre ha estat com una bugada tediosa per a mi. Possiblement haja vingut a conseqüència del fet que fins fa poc no havia trobat les lectures que m'apassionaven, o tal vegada que sempre, al llarg de tota la meua vida acadèmica, se m'han imposat moltes lectures que, en la majoria de les ocasions, estaven buides i no m'aportaven res d'interessant.

El paper de la LIJ en aquest sentit té una importància més que remarcable. Per un costat, la LIJ ofereix a l'alumnat i al professorat una forma diferent de poder treballar transversalment, utilitzant llibres d'una qualitat estètica i literària innegociable. Per un altre, aquestos llibres provoquen, atrauen i enganxen a l'alumnat, provocant així unes ganes de continuar llegint que, molt probablement, no es pot aconseguir amb els llibres que hui en dia s'ofereixen a molts centres educatius.

Per tant, tenim a la LIJ com un motor d'aprenentatge importantíssim que, cada vegada més, enganxa a l'alumnat i que servix com un una finestra al món per als temes que sempre han estat tabús.

És més, el tema que ens ocupa en aquest cas, la Guerra Civil Espanyola i la Llei de Memòria Històrica, s'ha tractat sempre amb molt de compte, tenint molta cura de la informació que els aplegava a les xiquetes i als xiquets; si bé, el que realment importa és que aquestos xiquets i aquestes xiquetes coneguen la realitat, coneguen la seua història, la història del seu país, del seu estat, coneguen les barbàries que s'han fet a aquest territori i coneguen la repressió i la humiliació que uns quants van patir a mans d'uns altres. A més, la LIJ té, en aquesta temàtica, el paper d'apropar dos generacions separades 70 anys en el temps, apropar-les i fer que els més menuts i les més menudes sàpiguen tot el que els seus avis, àvies, besavis i besàvies han hagut de suportar.

I és per tot açò que la LIJ té un paper fonamental en la societat actual. Perquè és un gran mitjà per poder explicar aquests temes més controvertits, perquè es pot adaptar a les necessitats de l'alumnat, perquè hi ha moltes obres amb una gran qualitat estètica i literària que ens poden ajudar a tractar assumptes d'una forma molt divertida i atractiva per al nostre alumnat i, sobretot, perquè ajudarà a formar persones més crítiques amb el món que les rodeja.

OBJECTIUS

1. Tenir la capacitat de seleccionar llibres amb qualitat literària i estètica atenent a criteris científics com a futur docent des de la perspectiva crítica i dialògica de la lectura.
2. Utilitzar aquesta capacitat per tal de seleccionar llibres en els que la imatge i el text interactuen de forma profitosa, complementant-se mútuament en la construcció del sentit del text.
3. Aplicar de forma pràctica aquests coneixements assolits MP1034, adequant aquesta pràctica a la realitat de l'aula de 5é curs de primària, per tal d'afavorir l'aprenentatge de les persones que hi participen i professionalitzar l'experiència.

Per tal d'aconseguir que aquests objectius, la finalitat és unificar teoria, pràctica i professionalització. És a dir, lligar i conjuntar els fonaments teòrics que condueixen a una pràctica concreta i, per tant, a la seua aplicació a l'àmbit professional. Així, es tracta de fer interactuar aquests aspectes amb la finalitat d'evadir la fragmentació del coneixement.

A més a més, es treballarà dins del següent marc legal:

- Ley Orgánica 2/2006, de 3 de mayo, de Educación.

<https://www.boe.es/boe/dias/2006/05/04/pdfs/A17158-17207.pdf>

- Ley 27/2005, de 30 de noviembre, de fomento de la educación y la cultura de la paz.

<https://www.boe.es/buscar/pdf/2005/BOE-A-2005-19785-consolidado.pdf>

-LEY 52/2007, de 26 de diciembre, por la que se reconocen y amplían derechos y se establecen medidas en favor de quienes padecieron persecución o violencia durante la guerra civil y la dictadura.

<http://www.boe.es/boe/dias/2007/12/27/pdfs/A53410-53416.pdf>

- DECRET 108/2014, de 4 de juliol, del Consell, pel qual estableix el currículum i desplega l'ordenació general de l'Educació Primària a la Comunitat Valenciana.

http://www.dogv.gva.es/datos/2014/07/07/pdf/2014_6347.pdf

CONCEPTES CLAU

1. Formació inicial de mestres.
2. Ciutadania, democràcia i drets humans.
3. Memòria històrica educativa.
4. LIJ.
5. Il·lustració.
6. Implementació efectiva de la llei de memòria històrica .
7. Lectura crítica i dialògica.

NECESSITAT DE FORMACIÓ EN LIJ PER ALS FUTURS I LES FUTURES DOCENTS.

La manca de formació que han rebut els i les futures docents s'ha posat al descobert, i és ara quan realment és necessària una bona formació per a poder portar a terme la tasca educativa de la millor forma possible. En aquest sentit, igualment com amb la resta d'assignatures, on es requereix un aprenentatge i uns coneixements, en la LIJ és exigible una formació inicial; al menys per al professorat, ja que seran qui, majoritàriament, tracte amb aquests llibres per a difondre'ls entre l'alumnat.

El mestre o la mestra que tracte amb LIJ ha de saber seleccionar els llibres adequats, sempre amb una qualitat estètica i literària inqüestionable. Per a aconseguir aquest fi, és imprescindible tenir una mirada crítica front allò que es presenta al davant, procurant seleccionar les lectures que millor s'adeqüen a l'alumnat i que els permeta evolucionar i adquirir una visió crítica del món que els envolta.

Per tant, cal oferir una gran varietat de temes, des dels més tractats, fins els políticament incorrectes o tabú, ja que cada llibre té el seu lector o la seua lectora. Doncs són aquests temes tabú els que ajuden a formar una societat més respectuosa en la que les diferències, bé siguen socials, econòmiques, ideològiques, sexuals, etc. no suposen cap mena de problema per a la perfecta convivència d'uns en altres i, a més a més, ajuden a formar a ciutadans i ciutadanes capaços i capaces de transformar les desigualtats socials i econòmiques, cada vegada més presents en l'actualitat. Tot açò, juntament amb les idees de llibertat i igualtat, fa que les i els alumnes educats mitjançant la literatura infantil i juvenil ho fagen sent persones crítiques, lliures i democràtiques.

PER QUÈ HE TRIAT AQUEST LLIBRE PER A TREBALLAR EN 5É DE PRIMÀRIA?

Primerament, he elegit aquest llibre pel tema que tracta, ja que habitualment els xiquets i les xiquetes d'aquesta edat no estan acostumats a llegir obres que plantegen temes amb aquesta controvèrsia.

En aquest sentit, pense que *Fill de rojo* tracta molt bé el tema de la Guerra Civil des del punt de vista d'un xiquet. Conseqüentment, s'adapta al pensament que qualsevol alumne o alumna pot tenir. A més a més, l'alumnat ja té un bagatge previ, per tant pot seguir perfectament el fil de la història, ubicar-la tant temporalment com espacialment i tenir una resposta crítica front al que se'ls presenta.

En segon lloc, el l'obra és de qualitat estètica i literària, requisit imprescindible per tractar un material amb l'alumnat.

Altrament, el llenguatge que s'utilitza no és gairebé difícil per a l'alumnat de 5é curs de primària, fet que facilita la lectura de l'obra i la posterior comprensió de les idees que en ella s'exposen.

Amb tot açò, i a mode de conclusió, he triat aquest llibre per a treballar en 5é de primària perquè pense que reuneix un conjunt de condicions idònies per a aconseguir els objectius anomenats anteriorment i perquè crec que pot servir a l'alumnat com una experiència enriquidora que no els deixi indiferents.

LLIBRE:

Fill de rojo ens explica el que va succeir a Espanya, concretament a Catalunya, durant els anys en els que aquest territori es va veure envaït per la Guerra Civil i la postguerra. Així, des de la perspectiva d'un infant (Llorenç, o l'avi Llorenç), Portell ens narra com van anar canviant les tornes dins del territori català. Primer amb el afusellament del clergat i, després, amb la fugida a l'exili per part de la gent que pertanyia al bàndol republicà. S'exposen les misèries que van haver de passar aquests segons, així com el rebuig per part dels veïns en el moment que van intentar tornar als seus llars. També es comenta la suplantació de les antigues costums i tradicions per unes noves, imposades a la força; així com el canvi del model educatiu existent a la Segona República pel que va implantar el govern franquista, el pas de l'Escola Nova a l'educació franquista.

ANÀLISI DE LES IL·LUSTRACIONS I DEL TEXT.

Com ja hem comentat anteriorment, en aquest llibre és igualment rellevant el text com les il·lustracions. Per tant, per poder fer una anàlisi correcta i aprofundint en els aspectes en què siga necessari.

En aquest sentit, i a conseqüència de la manca d'espai, aquesta anàlisi s'inclourà a l'annex, si bé, ara tractarem de donar una visió general del que s'exposarà.

De manera paral·lela, em pogut comprovar com Blanch i Portell transmeten a la perfecció el patiment i les sensacions de totes aquelles persones que van viure la Guerra Civil. Així com el pes que tenien al sobre durant la postguerra els que van pertànyer al bàndol republicà.

A més a més, també retraten de forma exemplar el canvi que va sofrir la ciutadania, ja que la por va ser una constant en la vida d'aquestes persones; les poblacions, doncs es van canviar molts noms de carres, igualment que va augmentar la quantitat de pintades amb simbologia feixista; i l'educació, sobretot l'educació, que va patir una gran transformació, passant d'una escola, única, laica, amb coeducació i en llengua catalana a una altra catòlica, segregacionista i autoritària.

PRÀCTICA PROFESSIONALITZADORA.

ABANS D'ANAR:

En primer lloc, cal mencionar que el llibre elegit, *Fill de rojo*, de Joan Portell (text) i Ignasi Blanch (il·lustrador), l'he llegit i l'he analitzat abans de realitzar la pràctica. Per tant, puc afirmar que té qualitat literària i estètica i, a més a més, que s'adapta perfectament a l'edat per a la qual he plantejat la pràctica que a continuació explicaré, 5é curs de primària, ja que els continguts d'algunes assignatures, com ara Llengua Valenciana o Ciències Socials, corresponen, en moltes ocasions, amb els temes que es tracten a aquesta obra. Consegüentment, podem fer un apropament interdisciplinari.

Així, la pràctica consistirà en:

1. Explicació breu per a l'alumnat del que anem a fer, per tal de que puguen seguir perfectament el contingut de la pràctica.
2. Vídeo del llibre¹, en el que es llegeix l'obra. També he preparat jo la lectura al mateix ritme que en aquest vídeo van passant les imatges per si fóra necessari, degut a errors de funcionament del dispositiu o per falta de comprensió, ja que la persona que llegeix el text té un fort accent de la varietat oriental del català i, tal vegada, alguna persona no puga entendre correctament el que diu.
3. El vídeo es pot parar en qualsevol moment per tal que l'alumnat faça les preguntes que crega convenient.
4. Qüestions personals que provoca la lectura.
5. Debat dialògic referent a aquestes qüestions.
6. Anàlisi, pàgina per pàgina, del que tracta l'obra. Sempre sent els i les alumnes qui aporten les idees.
7. Treball del text relacionat amb el context de l'obra i, en segon lloc, relacionat amb el propi context de l'estudiantat. En aquest sentit, he buscat algunes dades i fets ocorreguts a Betxí (població on està el centre en el que es realitzarà la pràctica) al llarg de la Guerra Civil. A més, he buscat fotografies que reals que proven el que s'està contant a l'obra, per tal que els i les alumnes vegem imatges més properes a la realitat.
8. Debat arreu de tot el que s'ha parlat durant el transcurs de la pràctica.

Aquest esquema inicial de la pràctica es va realitzar tenint en compte que podia tenir modificacions durant el transcurs de la mateixa degut al desenvolupament de la pròpia pràctica per tal d'adaptar-se a l'alumnat i als seus interessos respecte al tema que es tracta.

---

¹ Vídeo [Fill de rojo](#)

² Robert Capa, a través de Ángeles García (2010). "La guerra según Robert Capa". *Elpais.com*. (15 de Julio).
URL: https://elpais.com/diario/2010/07/15/madrid/1279193065_850215.html

A L'ESCOLA:

En segon lloc, una vegada a l'escola, vaig començar distribuint l'alumnat de forma que tots pogueren veure el que es projectava a la pantalla. Així, una vegada tots i totes situats, vaig posar el vídeo. Ja en la portada vaig haver de parar. Una alumna va preguntar per què la paraula "rojo" apareixia en castellà i, a més, en roig. Així que vaig deixar temps per tal d'escoltar les opinions de tots els que van voler donar-la. Cap dels i de les alumnes es van apropar a la realitat, però vaig continuar amb el vídeo per tal que ho descobriren ells i elles mateixa. Ja no vaig haver de parar el vídeo fins uns minuts després, quan alguns i algunes alumnes em van dir que no estaven entenent res degut a l'àudio del vídeo. Per tant, vaig decidir llegir jo l'obra al mateix temps que anaven passant les imatges. Vaig llegir-la sencera i, després, van començar a sorgir les preguntes de manera espontània.

Una bona mostra d'aquestes preguntes van ser les relacionades amb el per què dels afusellaments a la Guerra i amb el per què de la gent que havia de fugir dels seus llars. Jo, actuant simplement com a moderador del debat sorgit, vaig quedar impressionat de la capacitat de raonament d'alguns i algunes alumnes. A mode de conclusió d'aquest, podem dir que tot l'alumnat tenia certes idees clares, com ara que la guerra mai beneficia al conjunt de la societat i que ningú no mereix morir ni viure amb tota eixa crueltat. Si bé, alguns discrepaven en altres aspectes, com per exemple si després de la Guerra la gent pensava que havia sigut un fet positiu o no, o el per què la gent que no estava d'acord amb la dictadura no feia res. Però sens dubte el tema que més els va interessar va ser el de l'escola. Com era possible que hi haguera un crucifix al dintre de l'aula? I per què els havien de renyir i castigar amb un regle? Les comparacions entre les dos perspectives que mostra l'obra de Portell (la de l'Escola Nova i la de l'Escola franquista) no van tardar en brollar. Van fer una anàlisi exhaustiva de tot el que hi havia a cada una de les dos il·lustracions, conclouent que a cap d'ells i d'elles els agradaria mai veure's immersos en una aula com la segona, contràriament al que pensaven de la primera.

L'anàlisi de les il·lustracions en profunditat no es va poder dur a terme per falta de temps i, a més, perquè l'alumnat ja havia comentat moltes de les coses que apareixen a l'obra. Una de tantes va ser el que fa referència als colors. Immediatament se n'adonaren que les persones que anaven a morir o que estaven patint, com ells deien, no tenien color a la cara. També, va sorgir la idea de les banderes que el Juli Vidal té al sobre quan l'avi Llorenç i la seua mare tornen a Llegendur. Ací no hi va haver debat, és un aspecte que han estudiat i coneixen les banderes que han hagut a l'estat espanyol. Per últim, van preguntar el significat del jou i les fletxes a la camisa blava del propi Juli Vidal. Com que ningú no ho coneixia, vaig explicar-los que és un símbol de la Falange.

Després vaig passar directament amb la relació amb el seu context. Ací és on van quedar més sorpresos. No entenien com al seu poble havien pogut ocórrer les barbàries de la Guerra. Tot el que acabaven de veure, molt probablement, havia pogut passar-li a qualsevol d'ells d'haver vingut a aquest món 70 anys abans. Vaig ensenyar-los les següents fotografies, de Robert Capa:

2

3

4

---

² Robert Capa, a través de Ángeles García (2010). "La guerra según Robert Capa". *Elpais.com*. (15 de Julio).

URL: https://elpais.com/diario/2010/07/15/madrid/1279193065_850215.html

³ Robert Capa, a través de Museo Reina Sofia (1999). "Capa: cara a cara. Fotografías de Robert Capa sobre la Guerra Civil Española de la colección del Museo Nacional Centro de Arte Reina Sofía". *Museoreinasofia.es* (2 de febrer - 28 de març)

URL: <http://www.museoreinasofia.es/exposiciones/capa-cara-cara-fotografias-robert-capa-sobre-guerra-civil-espanola-coleccion-museo%20>

⁴ Robert Capa, a través de Museo Reina Sofia (1998). "Barcelona, agosto 1936". *Museoreinasofia.es*

URL: <http://www.museoreinasofia.es/coleccion/obra/barcelona-agosto-1936>

En aquest moment de la pràctica, tal vegada un dels més complicats pel fet que pot tocar la sensibilitat de l'alumnat, una gran part d'aquest va quedar sorpresa al veure la realitat de tot el que havien estat escoltant. A partir d'aquest instant, vaig contar-los com havia sigut la Guerra al seu poble, com, a la sèquia, on ara hi és el carril bici, van afusellar una dotzena de retors, com el poble va ser ocupat finalment pel bàndol nacional, com, fins fa pocs anys, el poble continuava mantenint alguns monòlits que feien referència als caiguts per part de l'exèrcit feixista.

Tot aquest debat va lligat a la recuperació de la memòria històrica vinculada al contingut del llibre.

Per concloure, m'agradaria remarcar que el debat dialògic va ser profitós i, a més, que ha estat una experiència molt enriquidora, tant per a mi com per als i les alumnes. Per tant, estic satisfet amb la pràctica, pense que va funcionar i que ha ajudat al grup a entendre millor la realitat del seu poble, la realitat de la seua història i la realitat de les seues famílies a partir d'un llibre d'acreditada qualitat literària i estètica.

Font pròpia. Imatge de l'experiència.

TRANSFORMACIÓ DES DEL TFG COM A MESTRE.

Pel que es refereix al meu aprenentatge, pense que el TFG m'ha servit moltíssim de cara al meu futur com a docent.

D'entrada, he après a seleccionar un llibre amb una qualitat estètica i literària inqüestionable, fet que m'ha permès treballar al llarg de tot aquest projecte amb certa seguretat.

També, lligat a l'anterior, he sabut el que és fer una investigació a fons d'un llibre en concret, analitzant tant el text com la imatge, relacionant-lo amb el context i estirant sempre un poc més del fil per tal d'extraure la major quantitat d'informació possible.

A més a més, he assimilat nous coneixements al voltant de la Guerra Civil que abans no coneixia. Era un tema sobre el que ja tenia prou consciència, si bé m'ha entusiasmat veure el canvi tan dràstic que va patir el sistema educatiu en tants pocs anys.

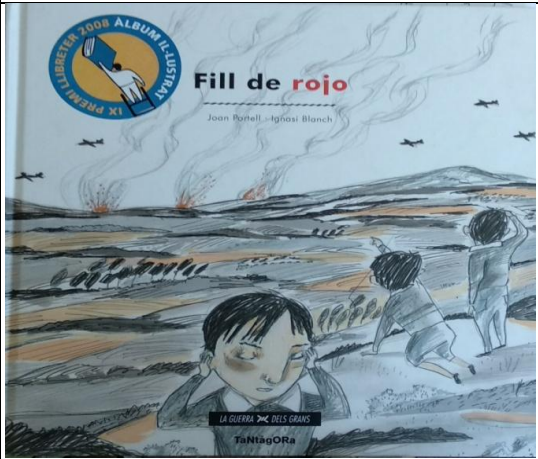
D'altra banda, el fet que el tema tractat siga la Guerra Civil m'ha fet comprendre que tots aquests temes tabú s'han de tocar a l'escola, des d'una perspectiva objectiva, per tal que l'alumnat conega la realitat de la seua història, del passat del lloc on viu i per tal que puguen formar part d'una ciutadania crítica.

Tot seguit, adaptar aquest tema a la realitat de l'aula resulta una tasca complicada que, baix el meu punt de vista, he pogut dur a terme. Els conflictes bèl·lics són molt abstractes per a un grup de 11 anys i, per tant, s'ha de tenir molta cura en el llenguatge que s'utilitza per tal de portar aquestes temàtiques a l'aula. Així, pense que he pogut adaptar els coneixements que ja tenia, juntament amb els que he après al llarg de la realització del TFG, per tal que tot l'alumnat poguera construir de manera intersubjectiva del sentit del text.

En un altre ordre de coses, cal mencionar la forma de treballar al llarg del TFG. Aquesta, mitjançant 12 hores de seminaris juntament amb les altres tres companyes i la tutora, ha sigut una experiència amb la qual hem pogut millorar dia a dia. El fer de poder compartir el que hem estat fent amb altra gent ajuda a tindre una visió més amplia dels temes que hem estat tractant.

En conjunt, pense que és una tasca dura, que requereix molt d'esforç i hores de treball, però, al menys en el meu cas, resulta ser més que satisfactori. En general, estic content en el resultat del treball, ja que he pogut aprendre molt respecte a la realitat d'un treball com aquest i la seua implementació pràctica al dintre de la realitat de l'aula.

ANÀLISI DEL TEXT I LES IL·LUSTRACIONS DE L'OBRA

IL·LUSTRACIÓ	TEXT
	<p>Pegatina: IX PREMI LLIBRETER 2008 ÀLBUM IL·LUSTRAT</p> <p>Títol: <i>Fill de rojo</i></p> <p>Nom dels autors: Joan Portell · Ignasi Blanch</p> <p>Il·lustració: Avions bombardejant, Nens, Paisatge.</p>

ANÀLISI

Dóna prestigi a l'obra. És un premi amb reconeixement, per tant implica que l'obra és de qualitat estètica i literària.

El fet que aparega la paraula «rojo» ne color roig reforça la idea i la intenció de l'autor de protagonitzar a la gent d'esquerres que han patit discriminació durant la Guerra civil i durant la dictadura per ser fills de gent d'esquerres. A més, apareix en castellà, la llengua del règim, i tampoc comença amb majúscula, sinó que ho fa amb minúscula. Açò últim vol dir que no és un cas únic aquest, sinó que és tant recurrent que eren molts els «fills de rojo» i, per tant, no es tracta com un nom propi.

Els avions bombardejant indiquen que estem en una època de conflicte bèl·lic i, a més, que els nenes que apareixen a la imatge estan prop de la zona de conflicte.

Dos d'ells estan fascinats per veure els avions bombardejant aquella zona. L'altre, que és l'únic que apareix de cara a la imatge, té els ulls tancats, les orelles tapades amb les mans i té aspecte d'horrificat. A més, dels dos nens que estan observant els avions, el que està agenollat assenyala el que estan fent els avions, mentre que l'altre saluda amb la mà al seny, imitant un soldat de l'exèrcit. L'últim, com ja hem dit, està d'esquenes als avions i només té la intenció de protegir-se al menys, del soroll i les vistes.

D'altra banda, el fet que els tres porten uniforme fa pensar que poden pertànyer a un col·legi privat, per tant, són fills de famílies acomodades i benestants. També cal remarcar que s'observa com un dels nenes porta pantaló llarg i un altre curt, per tant

sabem que ens podem encontrar més o menys en els mesos de març o abril, ja que les vestimentes són característiques d'occident.

En primer lloc, el cel blanc fa que destaquen molt més les figures negres dels i el fum que ascendeix de les zones en flama. S'observa que estem en una zona de cultiu, no excessivament grans, per tant podem ubicar la història en zones del mediterrani o del nord. Si lliguem amb el títol, és clar que estem parlant d'alguna zona de Catalunya o del País Valencià i, a més, una zona rural, ja que no apareix cap edifici.

També cal remarcar que l'orientació dels arbres i dels fum apunta cap al lloc d'on venen els avions, assenyalant l'arribada del perill.

IL-LUSTRACIÓ	TEXT
	<p>Mapa</p> <p>Pòsters</p> <p>Falta de simbologia religiosa</p> <p>Material manipulatiu</p> <p>Distribució i organització</p>
ANÀLISI	
<p>El mapa, de Catalunya i el País Valencià, marca clarament la situació geogràfica de l'aula de la imatge, Catalunya. A més, apareix la paraula «Catalunya» amb la grafia «ny»; per la qual cosa dins d'aquesta aula existeix una educació en català.</p> <p>Tant el pòster de les plantes com el dels animals (que semblen animals de mar) indiquen que és una educació que dóna molta importància a l'aspecte científic.</p> <p>Al llarg de tota la imatge no apareix cap tret relacionat amb cap religió, per tant, estem front una escola laica. Amb açò, i tenint en compte com han sigut les aules a Espanya durant tot el segle XX, es pot afirmar que estem durant un període de República, degut a que podem descartar les dos dictadures per la seua relació amb al catolicisme i el final del segle XX per la vestimenta de l'alumnat i de la mestra i, també, perquè els i les alumnes escriuen amb ploma i tinter.</p> <p>A la il·lustració s'observa com alguns i algunes alumnes estan treballant amb material manipulatiu. Un nen està en una taula amb lletres soltes, ordenant-les i formant paraules amb elles. Un altre està parlant amb la mestra, demanant-li el mateix material que té l'alumne de la taula. Dos més estan al terra, amb jocs de construcció. Un altre, que està al costat d'aquests dos, està amb els ulls tapats amb una cinta, treballant amb material sensitiu i textures.</p> <p>A aquesta aula apareixen ben diferenciats els racons on es troba cada material. Per un costat, està la biblioteca d'aula, per un altre una caixonera, per tal de guardar tot el material. Després hi ha una zona amb taules grans, on es senta l'alumnat i, per últim, apareix una zona per a estar seguts al terra per tractar amb diferents jocs materials manipulatius.</p> <p>D'altra banda a l'aula hi ha nens i nenes treballant conjuntament, per grups, sense fer cap separació per sexes, per tant es pot afirmar que aquesta és una escola que busca la igualtat entre els dos gèneres.</p>	

A més, la distribució de l'alumnat en taules grans, on tots es troben cara a cara, promou la interacció, la discussió i la defensa de les pròpies idees amb argumentació.

Per últim, la mestra no està situada al capdavant de l'aula, com una figura autoritària, sinó que va passejant per entre les diferents zones abans comentades, donant recolzament a qualsevol que necessite ajuda.

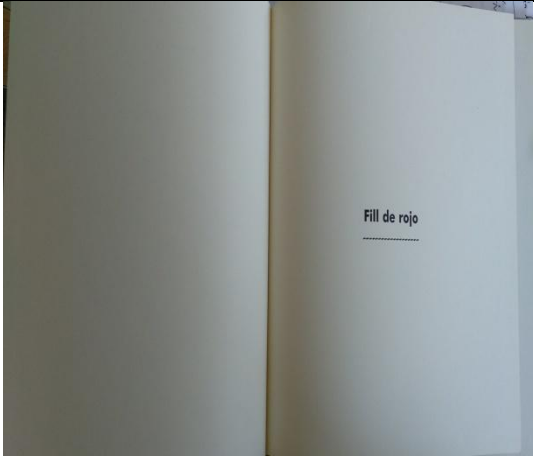
Amb tot el que s'ha analitzat d'aquesta il·lustració, es pot deduir que estem front a un exemple de l'Escola Nova (coneguda també com Escola Unificada) tant popular durant la Segona República Espanyola. Els principis d'aquesta Escola eren: una escola nova, gratuïta, única, laica, amb coeducació i en llengua catalana. En aquest sentit, a la Constitució de 1931 l'educació va tenir un paper més protagonista que en moltes altres. En aquesta, s'establia el bilingüisme a les aules en aquells territoris on el castellà no fóra la llengua materna, els mestres passaven a ser funcionaris de la República, i aquesta tenia l'obligació d'ajudar a tota persona que, per motius econòmics, no podia estudiar.

Tots aquests aspectes es recullen al Capítol II, Família, economia i cultura, a l'article 48 de la Constitució de la República Espanyola del 9 de desembre de 1931.

A més, degut a la distribució, l'organització de la classe, el paper de la mestra i els materials utilitzats, es pot deduir fàcilment que la metodologia utilitzada és Montessori.

⁵ CGT. (2012). "El Consell de l'Escola Nova Unificada". *Cgtense.pangea.or.* (18 de novembre)
URL: <http://cgtense.pangea.org/spip.php?article3060#.Ww-fgUiFPIV>

IL·LUSTRACIÓ	TEXT
	
ANÀLISI	
<p>Simplement apareix el títol de l'obra a la pàgina de la dreta, sense destacar la paraula en roig la paraula "rojo", i subratllat amb una línia ondulada.</p>	

IL·LUSTRACIÓ	TEXT
	
ANÀLISI	
<p>Es repeteix el mateix que a la pàgina anterior. Si bé ara s'hi afegix els noms dels autors, així com el de l'editorial (TaNtagORa) i el de la col·lecció (LA GUERRA DELS GRANS).</p>	

IL-LUSTRACIÓ	TEXT
 <p data-bbox="316 414 395 459">"A la Laura Espot i al Xavier Blanch, amb qui comparteixo la passió per les paraules i els dibuixos"</p> <p data-bbox="486 414 630 459">"Aquest relat està inspirat en uns fets i en uns personatges reals. La narració, però, ha estat escrita des de la llibertat que la recreació literària exigeix. Per respecte a la vida de les persones que hi apareixen, molts noms han estat canviats"</p>	<p data-bbox="746 206 1284 340">«A la Laura Espot i al Xavier Blanch, amb qui comparteixo la passió per les paraules i els dibuixos»</p> <p data-bbox="746 353 829 392">Ignasi</p> <p data-bbox="746 459 1284 795">«Aquest relat està inspirat en uns fets i en uns personatges reals. La narració, però, ha estat escrita des de la llibertat que la recreació literària exigeix. Per respecte a la vida de les persones que hi apareixen, molts noms han estat canviats»</p>
ANÀLISI	
<p data-bbox="167 891 1284 1070">-Laura Espot és una dissenyadora llicenciada en belles arts. També és autora de disseny de diversos àlbums il·lustrats, com per exemple <i>Carnaval</i> (Javier Sobrino i Luciani, 2009) o <i>l'Home del sac</i> (Enric Lluch i Miguel Ángel López, 2011); a més de la col·lecció <i>El meu mes</i>, entre d'altres.</p> <p data-bbox="167 1086 1284 1265">D'altra banda Xavier Blanch és un escriptor que es va dedicar a l'edició de material educatiu i LIJ. En aquest aspecte podem destacar <i>El país de l'hivern</i> (2013) o <i>El país de la tardor</i> (2010) <i>El país de la primavera</i> (2013), <i>El país de l'estiu</i> (2013); tots quatre juntament amb Francesc Rovira.</p> <p data-bbox="167 1339 1284 1579">-El text inclòs dins d'un requadre blanc i situat al centre de la pàgina, expressa que la idea d'aquesta obra naix de històries i vivències reals, si bé l'autor es pren certes llicències per tal d'adequar eixos fets reals a la idea que vol transmetre. En aquest sentit, Portell protegeix la confidencialitat d'aquelles persones que l'han portat a la realització de l'obra.</p> <p data-bbox="167 1646 1284 1870">-D'altra banda, el fons de la pàgina és una imatge, en blanc i negre, amb ratlles horitzontals descendents blanques i negres. Aquesta mostra un port en el que hi ha vaixells de poc tamany, si bé un d'ells, blanc, destaca sobre els altres. És una embarcació per a navegar per plaer i porta bandera, mentre les altres són embarcacions clarament dedicades a la pesca.</p> <p data-bbox="167 1892 1284 2027">Al fons de la il·lustració s'aprecien cases de poca alçada, prop de la platja; mentre que aquelles que estan a les parts més altes de la muntanya tenen dos o tres pisos d'alçada</p>	

IL·LUSTRACIÓ

TEXT

“Una nit de lluna plena
tramuntàrem la carena
lentament, sense dir re...
Si la lluna feia el ple
també el féu la nostra pena.

Corrandes d'exili - fragment – 1939,
Pere Quart”

“Pitjo el botó del timbre i una veu
enrogallada em contesta:

“qui hi ha?”. “Sóc en Llorenç”, li
responc. L’avi Llorenç triga una estoneta
a obrir-me la porta. Des que va morir
l’àvia Maria, molt d’hora com diu ell, un
dia a la setmana li faig companyia.

Entro al seu petit pis del barri antic de
Llegur d’Empordà: finestres estretes
tapades amb cortines pesants que no
deixen marxar l’olor de resclosit. És al
pati, amb els seus moixons.

-Acosta’m el mill- em saluda mentre
m’assenyala un pot de llauna. Si no fos
pels meus moixons...

-Ja hi tornem amb els sinofós...- li
engego perquè comenci a garrlar. No li
cal gaire corda.

-No et queixis, que els joves d’avui
n’heu conegut molt pocs, de sinofós...
Jo, de petit, ja en vaig viure uns
quants..., i de tu rai, i d’anartirant..., vaig
néixer el trenta-u, tres anys després que
la tieta Ramona i tres abans que l’oncle
Marià, que tu no vas conèixer..., però
això ja t’ho he explicat, oi?”

ANÀLISI

Aquest poema va ser publicat l'any 1947, inclòs al poemari «Saló de tardor», encara que va ser escrit a l'any 1939, justament després de la Guerra Civil Espanyola. El seu autor, Joan Oliver (Pere Quart), ha sigut considerat un dels millors poetes catalans del segle XX.

Pel que fa al contingut, el poema tracta la problemàtica de la llibertat i la situació política, tractant de difondre els ideals republicans entre la societat.

En el fragment que hi apareix a l'obra, l'autor del poema parla del moment de partir cap a l'exili, havent de deixar la seua terra. Per tant, podem intuir que a algun dels personatges de «*Fill de rojo*» li ocorrerà alguna cosa similar.

D'aquest fragment es poden extraure les següents conclusions:

En primer lloc que l'avi viu sol, i prou apartat de la zona on viu el seu net, ja que només el visita una vegada a la setmana i, a més diu que viu a un altre barri.

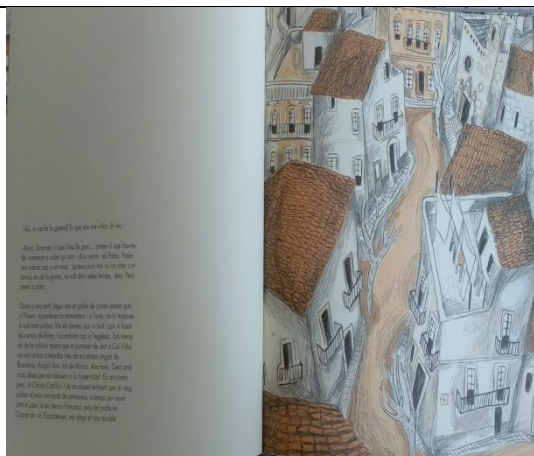
El fet de tenir les finestres petites reforça eixa descripció de pis petit. De la mateixa forma, el pati és una part de la casa molt típica de les construccions antigues i, com diu al text, l'avi viu al «antic barri de Llegendur d'Empordà».

Les paraules «Pitjo», «mill» o «garlar» són indicadors de nou de la situació de la història, Catalunya, ja que són paraules característiques de la varietat oriental del català.

També, l'avi reny al seu nét, perquè no es queixi tant, ja que, segons ell, no sap el que és patir. Ell va nàixer al 1931 i, per tant, va viure la Guerra Civil Espanyola i la postguerra. També esmenta la seua germana Ramona i el seu germà Marià, al qual Llorençet no havia pogut conèixer, segurament com a conseqüència de la Guerra o la postguerra.

Per últim, cal remarcar que aquest fragment de Pere Quart també apareix a la cançó *Ànimes navegables*, de Xavi Sarrià, al seu disc *Amb l'esperança entre les dents*.

Xavi Sarrià va ser també cantant del grup valencià Obrint Pas i conta amb dos llibres publicats, *Històries del paradís* (2008) i *Totes les cançons parlen de tu* (2014).

IL-LUSTRACIÓ**TEXT**

“-Avi, tu vas fer la guerra? És que mai me n’has dit res.

-Renoï, Llorencet, si que t’has fet gran..., potser sí que hauries de començar a saber qui som i d’on venim, els palau. Potser així sabràs cap a on anar... La teva àvia mai no va voler contar-vos res de la guerra, no vull obrir velles ferides, deia. Però anem a pams.

Quan jo era petit, Llegur era un poble de carrers estrets que, a l’hivern, acanalaven la tramuntana i a l’estiu, no hi trobaves ni una trista ombra. Tots els carrers, poc o molt, com si fossin els camins de Roma, t’aconduïen cap a l’església. Tots menys els de la colònia tapera que et portaven de dret a Cal Vidal, on van arribar a treballar més de mil obrers vinguts de Barcelona, Aragó i fins i tot de Múrcia. Aire fresc. Gent amb nous ideals que es trobaven a *La Fraternidad*. Els senyorets, però, al *Círculo Católico*. I és en aquest ambient que jo vaig arribar al món una tarda de primavera, a temps per veure com el pare, el teu besavi Francesc, perls del poble en Cisquet de ca l’Espardenyer, era elegit el nou alcalde.”

ANÀLISI

En aquest fragment, Llorencet pregunta a l’avi Llorenç pel seu paper a la Guerra Civil. Aquest segon, adonant-se’n que el seu nét ja no és un xiquet de bolquers, decideix contar-li la història de la seua família per tal que pugui conduir la seua vida cap al camí més adequat.

L’avi descriu com era el poble de Llegur quan ell era petit. Com tots els estrets carrers conduïen cap a l’església o cap a Cal Vidal, que es presenta com un terratinent important. Com aquesta gent de classe obrera, que s’apropava per a treballar eixes

terres, portaven noves idees i com es diferenciaven de les persones amb un major poder adquisitiu, ja que els primers es reunien en un lloc i els segons en un altre. Per tant, estem front un clar exemple d'una societat de classes, en la que, a més de la raó econòmica, també entrava en joc l'àmbit ideològic i polític.

D'altra banda, l'avi també comenta que va nàixer a primavera, justament abans que el seu pare, Francesc, fóra elegit alcalde. Així mateix, cal remarcar el paper dels malnoms. Ja el títol de l'obra dóna importància a aquest aspecte, "rojo". Ara, però, és "Cisquet de ca l'Espardenyer", qui rep el malnom. És evident que als pobles ha sigut sempre un tret característic de cada família i, a més, és de les poques coses que de ben segur es pot heretar.

En altre ordre de coses; a la il·lustració veiem com la descripció que fa l'avi Llorenç del poble s'adequa a la primera: Carrers estrets que condueixen a l'església. A més, es pot destacar com les cases no tenen més de dos pisos d'alçada i moltes d'elles tenen terrat per a poder estendre la roba després d'haver fet la bugada. També es pot notar la diferència entre les dos cases que estan pintades de color ocre amb les que estan pintades de blanc. Les primeres tenen nombroses finestres i grans balcons; en canvi, les segones tenen menys finestres i balcons menuts. Clarament, açò va lligat al poder econòmic dels o de les propietàries de cada casa: més finestres i majors balcons impliquen una façana més gran, que equival a una casa de major tamany i, per tant, defineix als o a les propietàries com a persones amb un major poder adquisitiu.

Per últim, cal remarcar que, degut a que els arbres no tenen fulles, podem saber que són de fulla caduca i, com a conseqüència, la il·lustració fa referència al poble de Llegur a la tardor i no a quan va nàixer l'avi Llorenç, que era primavera.

IL·LUSTRACIÓ	TEXT
 <p data-bbox="175 510 311 629"> <small> Recordo jugar al carrer, les remullades al rec del Molí i les primeres passes pel món de la lletra de la mà de la senyoreta Llúcia. Però la felicitat es va acabar aviat. </small> </p>	<p data-bbox="751 203 1289 439"> “Recordo jugar al carrer, les remullades al rec del Molí i les primeres passes pel món de la lletra de la mà de la senyoreta Llúcia. Però la felicitat es va acabar aviat. </p> <p data-bbox="751 456 1289 994"> Va ser de sobte, com si a partir d’aquell 18 de juliol de 1936 el general Franco entrés fins al menjador de casa i s’hi instal·lés durant quaranta anys, de bracet amb el càstig i la por. Aquell general va iniciar una de les pitjors guerres: els enemics no eren uns desconeguts de vés a saber on. L’enemic era el veí del davant de casa o el forner, o els missaires de sempre o els malanomenats anarquistes.” </p>
<h3 data-bbox="667 1021 786 1055">ANÀLISI</h3>	
<p data-bbox="169 1088 1289 1368"> Continua parlant l’avi Llorenç. Ara descriu la seua infantesa. Primer parla de com era la vida als pobles: jugar al carrer, banyar-se al rec, etc. (coses que hui s’han perdut en molts llocs, si bé alguns encara hem tingut la sort de gaudir d’una infància molt similar, sense consoles, però sí amb el carrer als nostres peus). Parla d’aquesta època com un període de felicitat, ja que després diu que “la felicitat es va acabar aviat.” </p> <p data-bbox="169 1391 1289 1525"> A partir d’aquest moment comença a contar-li al seu nét com van ser els inicis de la Guerra Civil, com va sentir ell l’alçament de l’exèrcit nacional, i com aquella Guerra va enfrontar a gent que es coneixia des de sempre. </p> <p data-bbox="169 1547 1289 1827"> La ideologia de l’avi Llorenç és clara. Primer parla de Franco dient que va entrar “fins al menjador de casa”; és a dir, considera que va imposar la seua imatge i presència. Al lligar aquesta idea d’imposició amb les de “càstig” i “por”, descriu a Franco com una persona malèvola que va fer patir a tothom. En segon lloc, també diu que el general va ser qui va començar la Guerra Civil, culpabilitzant-lo del que comenta després, el naixement d’una gran enemistat entre veïns. </p> <p data-bbox="169 1850 1289 1984"> A més a més, parla amb tota normalitat i familiaritat d’un grup que sempre ha estat mal mirat per part del règim i l’Estat espanyol (i encara queden vestigis d’eixes actuacions), els anarquistes. </p> <p data-bbox="169 2007 1289 2029"> D’altra banda, s’observa com apareixen un grup de nens prenent el bany a una </p>	

bassa de rec d'un hort. Es pot identificar que és un hort ja que s'aprecien arbres i alguna hortalissa sembrada, que pareixen enciams.

IL·LUSTRACIÓ	TEXT
	<p>“Però, per a nosaltres, la guerra va començar una nit calitjosa, de finestres obertes de bat a bat i de mal dormir. Aquella nit vam sentir arribar un auto carregat d'exaltats que clamaven justícia! Van entrar a sang a l'església, en van treure els sant i els àngels bufadors i daurats i s'emborratxaren de foc i fum a la plaça Major. Van esberlar les plaques dels carrers a cops de culata: el carrer de Sant Sebastià va passar a dir-se de l'Amor Fratern, i la plaça de Sant Miquel, plaça de la Lluna.”</p>
ANÀLISI	
<p>L'avi Llorenç conta al seu nét Llorençet com va començar la Guerra Civil per a ell. Va ser quan uns i unes soldats republicanes van cremar les imatges religioses de l'església.</p> <p>Durant aquest període de la Guerra, una part de l'exèrcit republicà es va dedicar a intentar acabar amb l'existència de l'Església dins del seu territori. Després, per a fer més fort aquest fet, el canvi de noms dels carrers lleva eixa connotació religiosa. En canvi, els nous noms (per exemple, de l'Amor Fratern) donen lloc a parlar dels ideals de la República, amb la intenció d'expandir aquestes paraules entre la classe obrera. Així, a la imatge podem veure com l'exèrcit popular, encara que, per la vestimenta, és més probable que aquests i aquestes soldats foren d'alguna milícia popular. Els dos soldats milicians que hi apareixen possiblement siguin de la FAI o del POUM. Si tenim en compte que la història és a Catalunya, podem dir que són milicians del POUM.</p> <p>D'altra banda, s'observa com les i les soldats i la imatge religiosa apareixen a color, mentre que els i les habitants del poble, al darrere de la imatge, apareixen sense color a la pell i amb vestimenta negra. Dóna eixa sensació de paràlisi per part dels segons, que contempen com els i les milicianes destrueixen l'església i cremen les figures religioses en una foguera que apareix a la part baixa de la il·lustració. A més, recordem que les cases que apareixien anteriorment a color pertanyien a la gent amb un major poder adquisitiu. La casa que es mostra en aquest cas està a color i, front ella, estan, impassibles, alguns i algunes veïnes de Llegur. Aquelles que abans</p>	

de la Guerra Civil acudien al *Círculo Católico* i que no volien mesclar-se amb la gent de classe obrera. Ara, en canvi, són els que es reunien a *La Fraternidad* qui, després de trencar eixes barreres, destrueixen una de les coses que més aprecien els que apareixen amb el rostre blanc, l'església.

Per últim, cap fer menció que he cregut necessari documentar-me respecte als uniformes que es van utilitzar al llarg de la Guerra Civil, per tal de poder extraure la major informació possible de l'anàlisi llibre que ací es tracta.

6

---

⁶ HRM. (2015). "Uniformes de la Guerra Civil Española (2ª Parte): Bando Republicano". *Historiayguerra.net* (15 de maig).

URL: <https://historiayguerra.net/2015/05/15/uniformes-de-la-guerra-civil-espanola-2a-parte-bando-republicano/>

IL·LUSTRACIÓ	TEXT
	<p>“ja de matinada, el pobre mossèn Cinto, les monges de l’hospici i en Vidal, l’amo de la tapera, van ser carregats de mala manera en l’auto d’aquest darrer.</p> <p>En arribar a l’hostal del Rolls van ser afusellats allà mateix, sense pietat. Els seus cossos van ser abandonats a la cuneta. Encara em ressonen a les orelles els plors de la Rosario vetllant el mort, i els crits de venjança d’en Juli Vidal. I el pare que no va poder fer-hi res. Ell no volia que, al seu poble, s’hi vessés sang. Cisquet no hi vagis que també rebràs, li deia la mare. Mentrestant, l’oncle Mateu, disfressat de pagès, va travessar la frontera i, posteriorment, es va refugiar en terres de Navarra amb els seus germans dominics.”</p>
ANÀLISI	
<p>Seguint amb l’atac a l’Església, les milícies s’emporten a les monges, al mossèn i al Vidal per afusellar-los.</p> <p>Aquests afusellaments van ser continuats durant la Guerra Civil per part del bàndol republicà i, també, per part dels sublevats, deixant els cadàvers a les cunetes. A dia de hui, encara es desconeix el lloc on descansen els cossos de milers de persones que van morir així al llarg dels tres anys de guerra. Açò provocava ànsies de venjança per part de les persones més properes als afusellats.</p> <p>A més, molts religiosos van haver de fugir disfressats de les zones on l’Església va patir més atacs per part del exèrcit popular.</p> <p>Pel que fa a la il·lustració, altra vegada Blanch juga amb el contrast de les persones que tenen color al rostre i les que el tenen blanc. En aquesta ocasió, els que van a ser afusellats són els que tenen la cara blanca, simbolitzant la manca de vida que queda als seus cossos. A més, veiem els rostres decaiguts, tristos.</p> <p>D’altra banda, s’aprecia com una dona guaita, amb el rostre blanc, per la finestra d’una casa amb la façana amb color. Per tant, podem entendre que el il·lustrador continua remarcant eixa relació entre el color (o el no color) i el bàndol al que</p>	

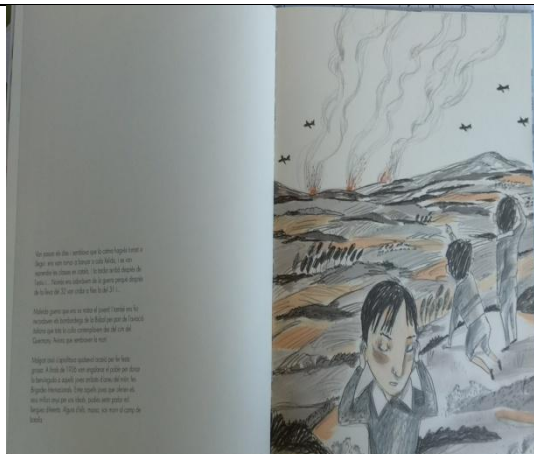

pertany cada un dels personatges que apareixen a les imatges en cada moment.

També, a la dreta de la il·lustració, apareixen tres milicians. Sabem que ho són pel fet que no porten uniforme però sí una jaqueta marró i un barret.

La resta d'espectadors, miren tots, desolats, com s'emporten els que van a ser afusellats al sobre de la part darrera del camió. Una dona, amb el gest de tristesa i incredulitat, es porta la mà a la boca. L'únic que està d'esquenes, sense voler veure el que està passant, és l'home que està en primer pla. Al mateix temps, mostra el seu gest de desacord respecte el que ocorre, a pesar de ser els del seu bàndol els que ho estan fent. És a dir, que aquest és l'alcalde de Llegur, Francesc, el pare de l'avi Llorenç.

IL·LUSTRACIÓ

TEXT

“Van passar els dies i semblava que la calma hagués tornat a Llegur: ens vam tornar a banyar a cala Xelida, i es van reprendre les classes de català, i la tardor arribà després de l'estiu i... Només ens adonàvem de la guerra perquè després de la lleva del 32 van cridar a files la del 31 i...

Maleïda guerra que ens va matar el jovent! I també ens ho recordaven els bombardeigs de la Bisbal per part de l'aviació italiana que tota la colla contemplàvem des del cim del Quermany. Avions que semblaven la mort.

Malgrat això s'aprofitava qualsevol ocasió per fer festa grossa. A finals del 1936 vam engalanar el poble per donar la benvinguda a aquells joves arribats d'arreu del món: les Brigades Internacionals. Entre aquells joves que oferien els seus millors anys per uns ideals, podies sentir parlar mil llengües diferents. Alguns d'ells, massa, van morir al camp de batalla.

ANÀLISI

Després de les represàlies contra els i les devotes catòliques, va haver-hi un temps de calma. Si bé, la Guerra Civil continuava emportant-se als joves per tal de combatre a les trinxeres. I és així com aquestes quintes van quedar reduïdes.

D'altra banda, l'exèrcit italià, de mà del bàndol nacional, provava les seues armes al nostre territori contra les zones populars, igualment com ho va fer l'exèrcit alemany.

També es conta la festa que es va fer a Llegur per rebre les Brigades Internacionals. Aquestes eren agrupacions de joves de diferents països que lluitaven per la llibertat i la democràcia, pels seus ideals, lluitaven contra el feixisme arreu del món. Era un col·lectiu de voluntaris i voluntàries que deixaven tot el que tenien per tal d'ajudar a persones que no coneixien. Les Brigades Internacionals han sigut ben reconegudes per una part de la nostra societat; si bé no

tant per la part fidel al règim franquista.

En aquest sentit, hi ha uns versos de Sánchez Guzmán⁷ que apareixen a la cançó "Suya mi guerra", del grup La Raíz, que parlem d'aquests i aquestes joves que van deixar-se la vida lluitant per la llibertat:

"Eran años de ilusión y banderas de morado,
los versos de los sin voz, gritos de Lorca y Machado,
obuses que roban el sueño, en esas noches silbaron
la tierra se parte en dos y el mundo mira a otro lado.
Guernika llora, sangra el corazón, la libertad es pecado,
brigada Lincoln pide munición, pero no habla castellano.

Y gritan "¡no pasarán!", con acento americano.
Y gritan "¡no pasarán!", con acento americano. ."⁸

Apareixen dos figures força importants en la literatura espanyola durant la Guerra Civil; Federico García Lorca, afusellat per l'exèrcit nacional el 18 d'agost de 1936, degut a la seua ideologia i, també, a la seua orientació sexual; i Antonio Machado, qui va morir a l'exili, a França, el 22 de febrer de 1939. Dos grans poetes, el primer de la generació del 27 i el segon de la del 98, que van perdre la vida degut a diferències ideològiques.

---

⁷ Informació proporcionada per Luís Torrego

⁸ La Raíz (2013) "LETRA SUYA MI GUERRA" *musica.com*

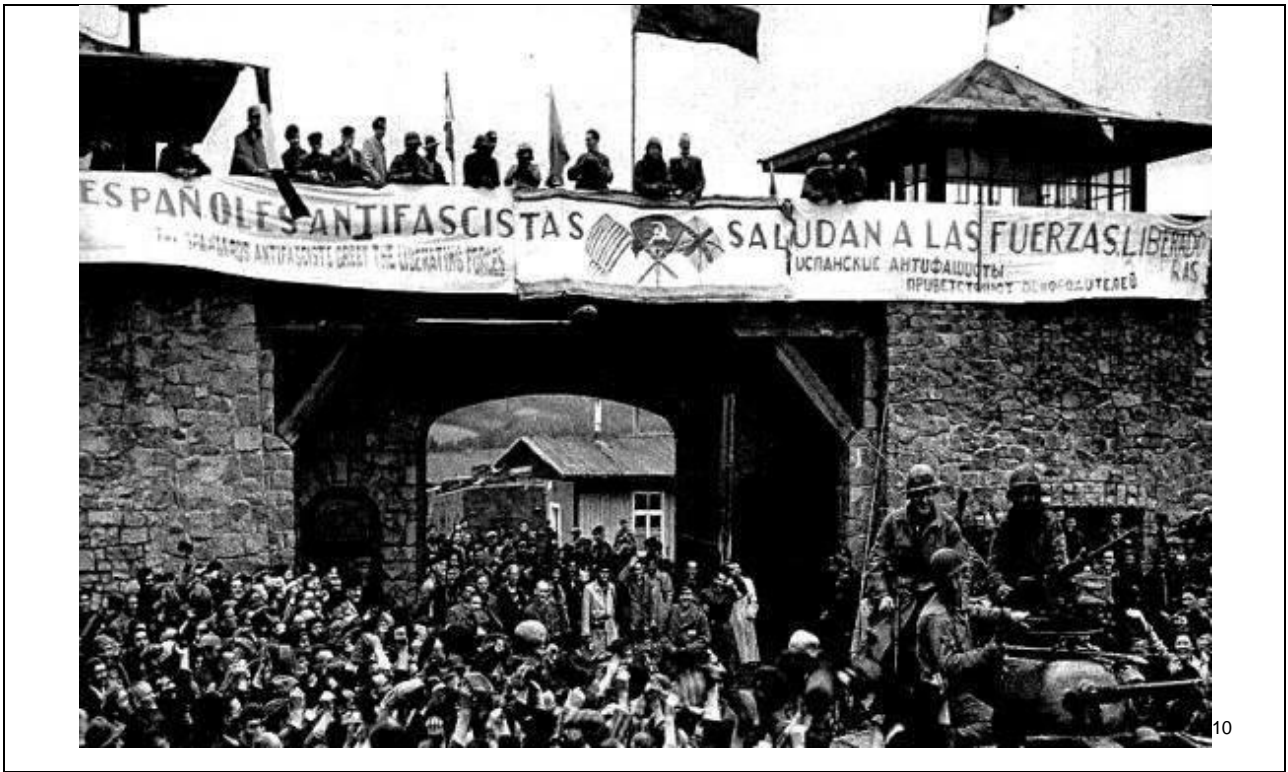
URL: <https://www.musica.com/letras.asp?letra=2176135>

---

⁹ Robert Capa, a través de Museo Reina Sofía (1999). "Capa: cara a cara. Fotografías de Robert Capa sobre la Guerra Civil Española de la colección del Museo Nacional Centro de Arte Reina Sofía". *Museoreinasofia.es*. (2 de febrer - 28 de març)

URL: <http://www.museoreinasofia.es/exposiciones/capa-cara-cara-fotografias-robert-capa-sobre-guerra-civil-espanola-coleccion-museo%20>

10

---

¹⁰ Font desconeguda.

IL·LUSTRACIÓ	TEXT
 <p>The text on the left side of the illustration is partially legible and appears to be a poem or a short story related to the scene of refugees.</p>	<p>“Més aviat del que a molts ens hagués agradat, el riu de gent va canviar de direcció.</p> <p>Refugiats d’arreu d’Espanya van començar a agafar el camí de França i files infinites de gent gran, dones i infants a peu, amb tan sols un farcell a l’esquena, van prendre el camí del coll de Banyuls.</p> <p>A voltes, s’aturaven al davant de casa per demanar un got d’aigua. Tenien una mirada tan perduda...</p> <p>Però aviat ens va tocar el torn a nosaltres: la família Palau. Els pares van preparar un farcell amb roba i quatre provisions. I és així com vaig deixar enrere la meua infantesa i, agafat de la mà de la tieta Ramona, vaig iniciar el camí de l’exili.”</p>
ANÀLISI	
<p>Ja més entrada la Guerra Civil, la gent anava abandonant el seu llar per fugir de la massacre i poder salvar la vida. La majoria d’aquestos i aquestes exiliades van anar cap a França. Més comú va ser aquest destí a les zones més properes als Pirineus que a altres zones peninsulars.</p> <p>D’altra banda, una gran part d’aquest grup eren nenes i nens, dones i gent gran; ja que, habitualment, eren els homes qui es quedaven per combatre, encara que igualment va haver-hi dones que van lluitar, tant a l’exèrcit com a les milícies.</p> <p>A més, com s’explica, aquestes persones que partien a l’exili no podien portar més que el just i necessari, conseqüència de les llargues distàncies que havien de recórrer.</p> <p>Cal remarcar l’oració que diu “I és així com vaig deixar enrere la meua infantesa...”. Portell està creant dos relacions en aquesta:</p> <p>Per un costat, uneix l’època en la que el protagonista és un infant amb la felicitat i la tranquil·litat de viure al poble; on només hi havia tingut uns pocs altercats. A més, també entra en aquest sac el gran desconeixement que té ell respecte a la concepció de la realitat d’aquell moment en relació amb la que podia tenir qualsevol persona adulta.</p> <p>Per l’altre, el fet d’haver d’abandonar sa casa, les remullades amb els amics i les festes del</p>	

poble; juntament amb la referència que es fa al text del “riu de gent” i el camí que el simbolitza, deixant el poble (la infantesa) al darrere, representa la maduració prematura i forçada per part del protagonista, que segueix sent un infant i no té més remei que deixar-ho tot per tal de salvar la vida.

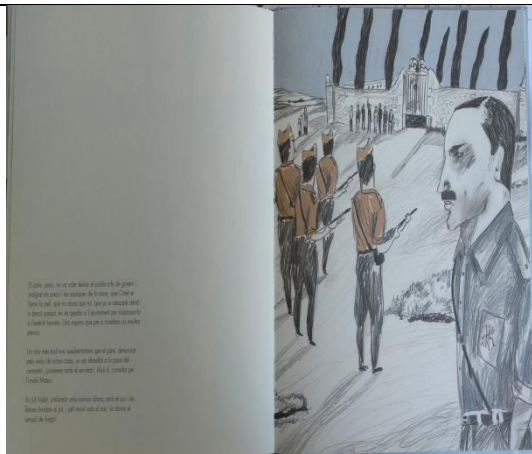
Per últim, com ve fent al llarg de tota l’obra, el color torna a tenir una gran importància i significat a la il·lustració. En aquest cas, veiem les cases que es deixen enrere blanques. És a dir, que són els que tenen una ideologia d’esquerres qui abandona les seues vivendes per marxar a l’exili.

11

¹¹ Robert Capa, a través de rtve. (2014) “La Noche Temática: ‘Robert Capa, fotógrafo de la guerra civil’”. (24 de març). URL: <http://www.rtve.es/television/20140324/noche-tematica-robert-capa-fotografo-guerra-civil/902903.shtml>

IL·LUSTRACIÓ

TEXT

“El pare, però, no va voler deixar el poble orfe de govern i, malgrat els precs i les súpliques de la mare, que Cintet et faran la pell, que no dona que no, que ja us atraparé demà o demà passat, es va quedar a l'ajuntament per traspassar-lo a l'exèrcit feixista. Una espera que per a nosaltres va resultar eterna.

Un any més tard ens assabentaríem que el pare, denunciat pels veïns de sobre casa, va ser afusellat a la paret del cementiri, juntament amb el secretari. Això sí, consolat per l'oncle Mateu.

En Juli Vidal, uniformat amb la camisa blava amb el jou i les fletxes al pit, i pèl moixí sota el nas, va donar el senyal de *fuego!*”

ANÀLISI

Després que l'avi Llorenç partira cap a l'exili, son pare, l'alcalde de Llegur fins el moment, es va quedar per donar el govern a l'exèrcit feixista i no deixar el poble sense govern.

Cisquet mai no tornaria a veure la seua família, ja que va ser afusellat, per ordre de Juli Vidal (qui cridava "venjança" quan va esclatar la Guerra Civil i els republicans entraren a l'església de Llegur) i amb la presència de l'oncle Mateu que, amb la companyia i la protecció de l'exèrcit feixista, va poder tornar a casa.

Així, a la il·lustració veiem com a la porta del cementiri, juntament amb set persones més, Cisquet està esperant per ser afusellat. Una d'aquestes, amb el puny tancat i en alt, símbol sempre lligat a la gent que està més a l'esquerra de l'espectre polític com a senyal de solidaritat i resistència. A més, aquestes huit persones estan dibuixades en escala de grisos. Altra vegada Blanch juga amb els colors per simbolitzar l'esperança de vida. També s'observa que hi ha el mateix número d'arbres que de persones que esperen la mort. Aquests arbres, llargs i prims, són una representació de l'ascens d'aquests homes i dones.

Pel que fa al clergat, apareix al fons de la imatge, aproximant-se cap els condemnats. Aquests, adherits a l'exèrcit feixista, els acompanyen a l'afusellament.

Per últim, quatre soldats feixistes, amb el fusell, miren directament als huit enemics. En canvi, Juli Vidal, amb l'uniforme de tinent de la Falange, mira de costat als seus veïns, que seran afusellats en el moment que ell done la senyal de foc. Sabem que pertany a la Falange per la descripció de l'uniforme que es fa: "...amb camisa blava, amb el jou i les fletxes brodats al pit...".

12

13

¹² Font desconeguda. "guerra civil española". *Pinterest.es*.

URL: <https://www.pinterest.es/pin/781233866581703001/>

IL-LUSTRACIÓ	TEXT
 <p>El gener de 1939 amb les cames enroscides pel fred i els peus xops per la neu, travessàvem la frontera després de ser metrallats pels avions feixistes.</p> <p>Recordo que en arribar a la carena la teva besàvia, girant-se cap a la seva terra, es va ajupir per besar el seu Empordà per darrera vegada.</p> <p>A França, els gendarmes ens van obligar a obrir els farcells i, a contracor, ens van fer abandonar allà mateix algunes pertinences. Ens van enviar al camp de concentració d'Argelès, on si n'haviem de ser cinquanta mil vam acabar vivint mig milió d'ànimes, i sempre vigilats pels ulls blancs sobre pell negra dels soldats senegalesos...</p> <p>La mare, per mantenir la dignitat de tots, sovint em recordava que, fill meu, no ho oblidis mai, aquests que veus aquí empresonats són els millors homes d'Espanya."</p>	<p>“El gener de 1939, amb les cames enroscides pel fred i els peus xops per la neu, travessàvem la frontera després de ser metrallats pels avions feixistes.</p> <p>Recordo que en arribar a la carena la teva besàvia, girant-se cap a la seva terra, es va ajupir per besar el seu Empordà per darrera vegada.</p> <p>A França, els gendarmes ens van obligar a obrir els farcells i, a contracor, ens van fer abandonar allà mateix algunes pertinences. Ens van enviar al camp de concentració d'Argelès, on si n'haviem de ser cinquanta mil vam acabar vivint mig milió d'ànimes, i sempre vigilats pels ulls blancs sobre pell negra dels soldats senegalesos...</p> <p>La mare, per mantenir la dignitat de tots, sovint em recordava que, fill meu, no ho oblidis mai, aquests que veus aquí empresonats són els millors homes d'Espanya.”</p>
ANÀLISI	
<p>Per a finalitzar amb el camí cap a l'exili, aquests homes, dones, nenes i nens van haver d'evitar les bales dels avions feixistes i, una vegada passada la frontera, molts miraven enrere, conscients que segurament mai no podrien tornar a trepitjar la seua terra. Així ho feia la mare de l'avi Llorenç, que s'agenollava per besar la terra. Una vegada creuada la frontera, aquests i aquestes refugiades van haver de deixar poques coses de les que portaven al farcell per ordre de la policia francesa i, després, directament cap al camp de concentració d'Argelès. Com ocorre habitualment en aquests llocs, s'acaben acumulant moltes més persones de les que realment deuriem d'haver-hi, fet que provoca que les dolentes condicions per a la vida es tornen en pitjors.</p> <p>D'altra banda, els soldats senegalesos estaven amb la vista fixada i dirigida al camp</p>	

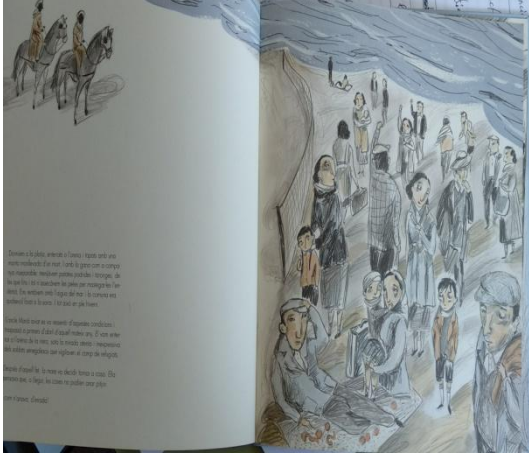
¹³ HRM. (2015). “Uniformes de la Guerra Civil Española (1ª Parte): Bando Nacional”. *Historiayguerra.net* (15 de maig). URL: <https://historiayguerra.net/2015/05/15/uniformes-de-la-guerra-civil-espanola-1a-parte-bando-nacional/>

on estaven els refugiats i les refugiades, al mateix temps que la mare de l'avi Llorenç li deia, una volta rere una altra, que aquella gent que estava passant eixe suplici, era la millor gent d'Espanya.

Pel que fa a la il·lustració, veiem com la mare està agenollada, acomiadant-se de la seua terra, mentre el riu de gent que li passa pel llom miren, amb una expressió molt trista, com cada pas els allunya més dels seus llars. A més, en primer pla apareix un nen que, sense cap dubte, podem dir que és l'avi Llorenç, observant tot el procés que realitza la seua mare.

També s'observa com el riu de gent és pràcticament infinit i tots dirigeixen la mirada cap al mateix costat, cap allò que deixen al darrere.

Per últim, no podia faltar el joc de colors de Blanch tan present al llarg de tota l'obra. Els personatges que apareixen en aquest cas no tenen ningú pràcticament color al rostre, si bé sí que està acolorida la terra que es queda, la comarca d'Empordà.

IL·LUSTRACIÓ	TEXT
	<p>“Dormíem a la platja, enterrats a l’arena i tapats amb una manta manllevada d’un mort. I amb la gana com a companya inseparable: menjàvem patates podrides i taronges, de les que fins i tot n’assecàvem les peles per mastegar-les l’endemà. Ens rentàvem amb l’aigua del mar i la comuna era qualsevol forat a la sorra. I tot això en ple hivern.</p> <p>L’oncle Marià aviat es va ressentir d’aquestes condicions i traspassà a primers d’abril d’aquell mateix any. El vam enterrar a l’arena de la riera, sota la mirada atenta i inexpressiva dels soldats senegalesos que vigilaven el camp de refugiats.</p> <p>Després d’aquell fet, la mare va decidir tornar a casa. Ella pensava que a Llegur, les coses no podien anar pitjor. I com n’anava, d’errada!”</p>
ANÀLISI	
<p>En arribar al camp de refugiats, les condicions no van millorar respecte al viscut al llarg del trajecte. Molta més gent del que allò podia acollir, els llits eren qualsevol forat a l’arena de la platja en la que estava situat el camp de refugiats i la fam, sobretot la fam, que no abandonava mai a totes aquelles persones. Els banys al rec van ser substituïts per banys a la platja, però per rentar-se, i en ple hivern. I, com sempre, la vigilància senegalesa estava atenta a tot el que ocorria allà dins.</p> <p>Tot açò, juntament amb la mort de l’oncle Marià, que no va poder suportar aquelles inhumanes condicions, van provocar que la mare vulguera tornar-se’n cap a Llegur. D’altra banda, quant a la il·lustració, el que més destaca possiblement siga la tanca, separant la zona en la qual podien viure aquests i aquestes refugiades i la zona a la que no podien accedir, ja que, els guàrdies senegalesos estaven vigilant els seus moviments. També cal remarcar les tres persones amb el puny tancat, molt probablement cantant per alçar la moral de la gent que allí habitava, molt decaiguda per haver perdut tot allò que tenien, llevat la vida i un farcell menut. Al mateix temps, una dona fica les mans sobre els muscles del seu fill, com si vulguera apartar-lo</p>	

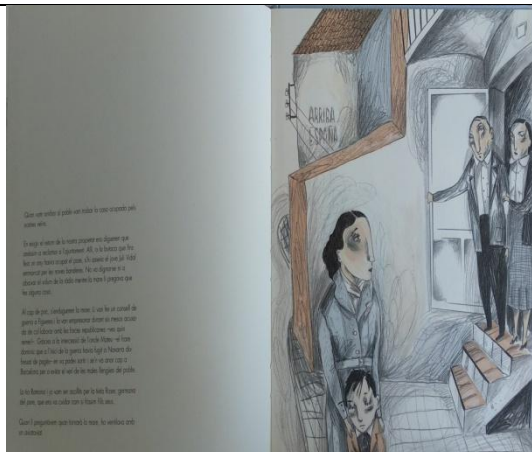
d'aquells homes i d'aquella dona que estaven cantant, i dirigeix a aquestos tres una mirada per a res agraïda.

Veiem també com es guardaven les pells de les taronges per tal de mastegar-les a l'endemà, així com dos homes que acaben d'eixir de l'aigua i, amb el pit a l'aire lliure, es sequen amb una tovallola.

En quant als dos soldats senegalesos, no apareixen amb rostre, simplement Blanch els dibuixa igualment com els descriu Portell: inexpressius.

Per últim, apareix també un home amb la mà a la boca, com si estiguera tossint, molt probablement u de tants que van caure malalts a causa de les insalubres condicions.

IL·LUSTRACIÓ

TEXT

“Quan vam arribar al poble vam trobar la casa ocupada pels nostres veïns.

En exigir el retorn de la nostra propietat ens digueren que anéssim a reclamar a l'ajuntament. Allí, a la butaca que feia un any havia ocupat el pare, s'hi asseia el jove Juli Vidal emmarcat per les noves banderes. No va dignar-se ni a abaixar el volum de la ràdio mentre la mare li pregava que fes alguna cosa.

Al cap de poc, s'endugueren la mare. Li van fer un consell de guerra a Figueres i la van empresonar durant sis mesos acusada de col·laborar amb les forces republicanes –ves quin remei!-. Gràcies a la intercessió de l'oncle Mateu –el frare dominic que a l'inici de la guerra havia fugit a Navarra disfressat de pagès- en va poder sortir i se'n va anar cap a Barcelona per a evitar el verí de les males llengües del poble.

La tia Ramona i jo vam ser acollits per la tieta Roser, germana del pare, que ens va cuidar com si fóssim fills seus.

Quan li preguntàvem quan tornarà la mare, ho ventilava amb un aviataviat.”

ANÀLISI

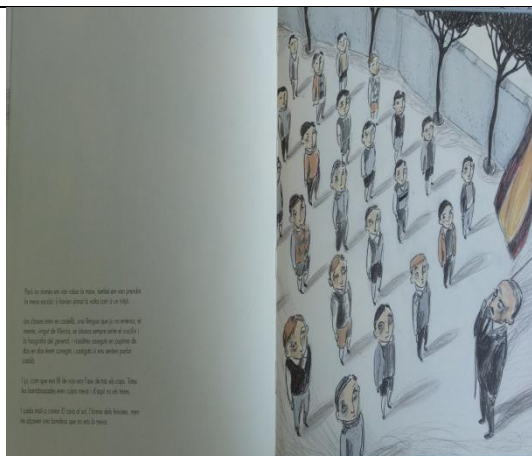
En tornar a Llegur, la mare descobreix que els feixistes havien pres tot allò que antes posseïa la seua família, des de la casa fins la cadira d'alcalde que ocupava anteriorment Cisquet i que ara ocupava Juli Vidal, baix les noves banderes de l'estat. Així, després de passar 6 mesos a la presó, aquesta va decidir per marxar a Barcelona, per tal d'evitar les males llengües i llevar-se eixe pes del damunt, per poder començar de zero. L'avi Llorenç, en canvi, juntament amb la seua germana Ramona, es va quedar amb la seua tia Roser a Llegur, que els va tractar com si fills d'ella es tractava.

Pel que fa a la imatge, el primer que cal mencionar és la simbologia feixista que

apareix en ella. A una paret hi ha una pintada que diu "ARRIBA ESPAÑA". Aquest crit tan comú al bàndol feixista promulgava el creixement vertical de l'estat, era una forma d'eivar-lo tot el possible.

A més, les expressions de les cares dels personatges són molt més que suggerents. En primer lloc, l'home i la dona que han ocupat la casa que anteriorment era propietat de la família Palau, miren amb menyspreu a l'avi Llorenç i sa mare. La dona, al darrere de l'home, i amb eixa mica de por per si els relacionaven amb anteriors propietaris del que ara era el seu llar. L'home, sense llevar la mà de la porta, intentant tancar ràpidament la conversa i entrar dins de la seua casa. En segon lloc, l'avi Llorenç mira al terra, decebut i incrèdul front al que està passant-li a la seua família, especialment al que li ha ocorregut durant l'últim any i mig. Per últim, la mare, que mira per última vegada els actuals propietaris del que fins feia poc era la seua vivenda.

IL·LUSTRACIÓ

TEXT

“Però no només em van robar la mare, també em van prendre la meua escola: li havien donat la volta com a un mitjó.

Les classes eren en castellà, una llengua que jo no entenia; el mestre, vingut de Múrcia, se situava sempre entre el crucifix i la fotografia del general; i nosaltres asseguts en pupitres de dos en dos érem corregits si ens sentien parlar català.

I jo, com que era *Fill de rojo* era l'ase de tots els cops. Totes les barrabassades eren culpa meua i d'aquí no els treies.

I cada matí a cantar *El cara al sol*, l'himne dels feixistes, mentre alçaven una bandera que no era la meua.”

ANÀLISI

Ací l'avi Llorenç explica al seu nét que no només va perdre la seua mare, sinó que també l'escola. Així, a aquesta segona li havien donat una volta de 180 graus. En lloc de tenir una ensenyança en català, ara era en castellà; l'alumnat estava segut per parells en pupitres però, abans, cantaven *El cara al sol*, l'himne feixista; i la imatge de Franco encapçalava la paret principal de l'aula, juntament amb el crucifix que, fins fa pocs anys, encara estava present a moltes escoles de l'estat espanyol, imposant així una ideologia a tot l'alumnat.

D'altra banda, per ser fill de Cisquet, era assenyalat com el culpable de qualsevol malifeta que poguera ocórrer, tant si hi havia estat ell com no.

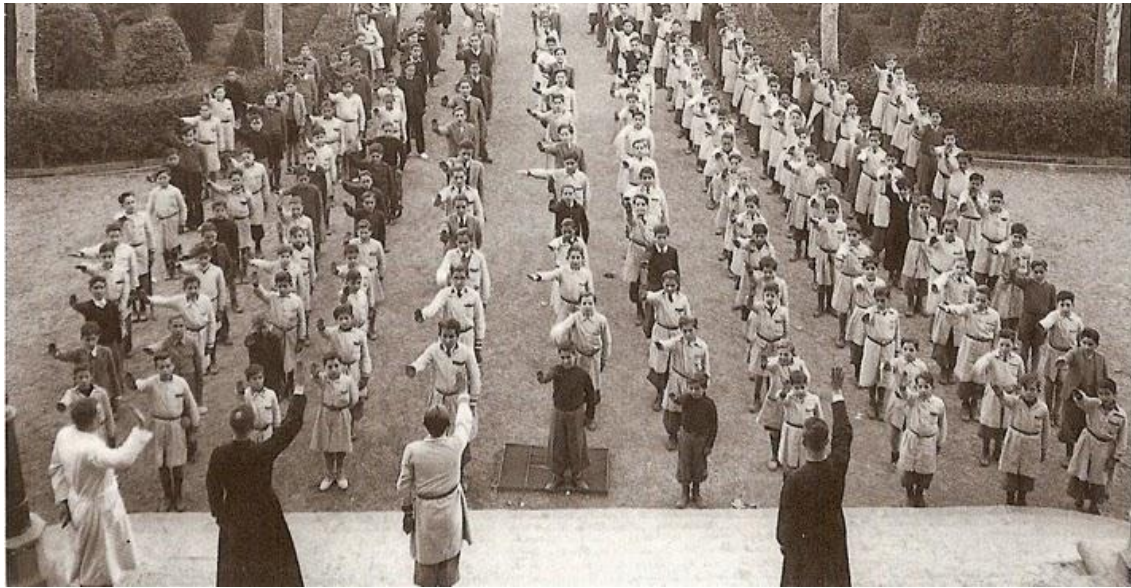
Pel que fa a la il·lustració, els alumnes, al pati de l'escola, pareixen més un exèrcit que un grup de nens. Al capdavant, el mestre, amb un llistó a la mà per poder reprendre a tot aquell que faja alguna cosa fora de l'ordre establert. Sobre ell, oneja la nova bandera de l'estat espanyol, i no la que fins eixe moment els alumnes reconeixen com a seua.

Cal remarcar que només apareixen nens, per tant estem front una educació segregacionista, que res té a veure amb la que apareixia a l'inici de l'obra, on nens i nenes compartien aula. A més, aquesta educació res tenia d'igualitària. L'avi Llorenç descriu perfectament com ell, per la ideologia de son pare, s'emportava tots els càstigs.

Per últim, el fet de castigar i reprendre a l'alumnat que parlava català va lligat amb la idea del feixisme d'unificar tot baix les idees d'uns quants. En aquest cas, es censura la llengua, una

de les majors expressions culturals, per tal que tots parlen una única llengua, el castellà. I d'ahí naix el lema d'aquella època que deia "*Una, grande y libre*".

14

---

¹⁴ Font desconeguda.

IL·LUSTRACIÓ

TEXT

“El poble, a partir d’aleshores *Legurio del Ampurdán*, es va cobrir d’un mantell de por que va entrar fins als llits de les cases.

Ens sentíem vigilats i havíem de complir escrupolosament amb tot allò que se’ns demanava: a missa cada diumenge, les festes de guardar i cada dia del *Glorioso Alzamiento Nacional* –jo que no havia posat mai els peus a l’església!-, saludar amb el braç alçat la bandera espanyola i, en el meu cas, portar l’estigma de ser el fill del Cinto Palau. Van canviar les plaques dels carrers, ara *Avenida del Generalísimo* i també de *Primo de Rivera*, i es van omplir les façanes de símbols i esgrafiats feixistes.

I així, Llorencet, els feixistes ens van tenir durant quaranta anys amb aquest pes a sobre. Una càrrega i un ofec que, segons ells, mereixíem i que en el meu cas i en el d’altres pretenia, a més, fer-nos sentir culpables.

Jo, Llorencet, sense haver-ho demanat, també vaig fer la guerra, la meva particular guerra.”

ANÀLISI

Seguint amb aquesta idea d’unificació, es van canviar molts noms de carrers i de pobles. Tots aquells que estaven en una llengua que no fóra la del règim o que feren referència a la República van ser substituïts.

A més, la severa repressió a la que van ser sotmesos els i les que havien lluitat contra el règim franquista va omplir de por els cors de tota la societat civil i, juntament amb la sensació de viure vigilats i vigilades pels feixistes, molts i moltes van haver de complir amb costums completament noves, com saludar amb el braç en alt la nova bandera o anar a missa cada setmana.

Van ser quaranta anys aguantant un patiment que molta part de la societat

considerava que mereixien per haver lluitat en contra de l'exèrcit sublevat o, simplement, per pensar de forma diferent al règim.

A dia de hui, encara es mantenen moltes de les escultures que es van fer en nom dels que van caure en batalla per part de l'exèrcit feixista, així com del dia del *Glorioso Alzamiento Nacional*, dia en el que els sublevats van començar el colp d'estat contra la Segona República Espanyola.

Pel que fa a la il·lustració, tornem a veure el pati de la casa de l'avi Llorenç, donant mill als moixons, ara en cara de satisfacció després d'haver-li contat tota la història de la seua família al seu nét Llorencet, que el mira estupefacte, incrèdul per tot allò que acaba de saber que ha passat el seu avi.

Com a diferència entre esta il·lustració i l'anterior, només cal remarcar que en aquesta hi apareixen una finestra i una porta que a l'altra no s'hi podien veure.

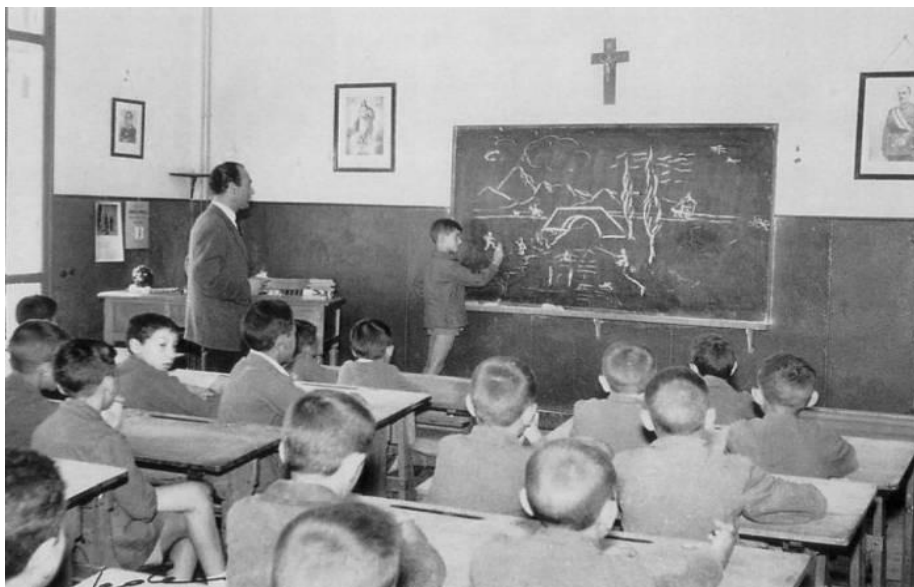
IL·LUSTRACIÓ	TEXT
	<p>Mapa</p> <p>Simbologia religiosa</p> <p>Fotografia de Franco</p> <p>Material</p> <p>Distribució i organització</p> <p>Llistó del mestre</p> <p>Alumnes</p>
ANÀLISI	
<p>Ara ens trobem una il·lustració de l'aula de l'escola de l'avi Llorenç quan va tornar de l'exili, ja amb el franquisme instal·lat a tot arreu del territori espanyol.</p> <p>En primer lloc, veiem un mapa de la península ibèrica, en el que apareix la paraula "ESPAÑA". El fet que aparega la grafia "ny" ens indica que estem front una educació en castellà. També apareix Portugal, si bé en diferent color, per tal de remarcar quin és el territori propi i quin no.</p> <p>En segon lloc, dalt de la pissarra de l'aula està la imatge de Franco, juntament amb el crucifix. Per tant, aquest model educatiu ja no és laic, sinó que s'està educant a l'alumnat mitjançant el catolicisme. Com també la fotografia del general Franco fa que aquest estiga més present en l'educació de tots i totes els nens i nenes.</p> <p>Convé subratllar el material utilitzat a l'aula. En aquest sentit, l'alumnat només té damunt dels pupitres uns fulls i, pareix ser, una ploma per a escriure.</p> <p>La distribució i l'organització de l'aula, denota que qui està al cap de la classe és el mestre, qui actua com a font completa de coneixement, mentre que la participació de l'alumnat es deixa en un segon lloc, limitant-se a escriure a la pissarra el que el mestre diu. A més, si s'observa la figura del mestre, recte, molt formal, vestit de negre i amb un regle a les mans a mode d'amenaça per a qualsevol que intente eixir-se'n de la norma establerta. Té el rostre enfadat, mirant fixament a l'alumne castigat que està al fons de l'aula i deixant de prestar atenció a la resta de l'alumnat.</p> <p>Pel que fa a l'alumnat, són tot nens, per tant, com ja havíem dit anteriorment, estem front un model educatiu segregacionista. A més, veiem com tots els alumnes porten el mateix uniforme i el mateix talli de pèl, com si, igualment com a la il·lustració en la que estan tots al pati de l'escola, es tractara més d'un exèrcit que no d'una aula. A més a més, si ens fixem en les cares, a ningú no li desperta passió el que s'està fent a classe, més bé se'ls veu avorrits i sense cap motivació per seguir estudiant.</p> <p>Convé recalcar a l'alumne castigat al fons de la classe mirant la paret. Està mirant de</p>	

reüll al mestre amb una mirada desafiant que evidència el desacord i el descontent pel càstig rebut.

D'altra banda, un tret distintiu d'aquest model educatiu és que des del govern no es va assumir tota la responsabilitat del funcionament de les institucions educatives, sinó que van donar part d'aquesta a la societat civil. És clar, l'única organització tenia suficient poder com per mantenir aquestes escoles era l'Església. Açò va provocar que les escoles que no estaven completament controlades pel govern, ho estaven per l'Església, per tant no hi havia alternativa, be mitjançant una escola del govern o una de l'Església, els nens i nenes estaven condemnats a formar-se en eixe model educatiu.

En un altre ordre de coses, la falta de coeducació va fer que moltes nenes foren educades per a estar en un segon pla. Així, Pilar Primo de Rivera, filla del dictador Miguel Primo de Rivera deia: "Las mujeres nunca descubren nada; les falta, desde luego, el talento creador, reservado por Dios para inteligencias varoniles; nosotras no podemos hacer más que interpretar, mejor o peor, lo que los hombres nos dan hecho."(1942) ¹⁵

Per últim, subratllar que el colp d'estat feixista de 1936 va produir molts i moltes mestres assassinats i assassinades, exiliats i exiliades o depurats i depurades, així com el tancament de moltes escoles i instituts. Una de les primeres mesures que va prendre el nou govern va ser la de suprimir el laïcisme, la coeducació i l'ensenyança en diferents llengües al castellà que la Segona República havia implantat a la nomenada Escola Nova.

16

¹⁵ Trianarts (2010). "La mujer en España en el franquismo según la Falange Española". *Trianarts.com*. 8 de març
URL: <https://trianarts.com/la-mujer-en-espana-en-el-franquismo-segun-la-sf-de-falange-espanola/#sthash.g1asGOW8.NAs9QUol.dpbs>

¹⁶ Font desconeguda a través de Eduardo Monteagut (2018) "Valores y organización de la primera escuela franquista". *Laicismo.org*. (17 de gener). <https://laicismo.org/2018/01/valores-y-organizacion-de-la-primer-escuela-franquista/>

BIBLIOGRAFIA I WEBGRAFIA

-CGT. (2012). "El Consell de l'Escola Nova Unificada". *Cgtense.pangea.or*. (18 de noviembre)

URL: <http://cgtense.pangea.org/spip.php?article3060#.Ww-fgUiFPIV>

-Font desconeguda a través de Eduardo Monteagut (2018) "Valores y organización de la primera escuela franquista". *Laicismo.org*. (17 de gener).

URL: <https://laicismo.org/2018/01/valores-y-organizacion-de-la-primer-escuela-franquista/>

-Font desconeguda. "guerra civil española". *Pinterest.es*.

URL: <https://www.pinterest.es/pin/781233866581703001/>

-HRM. (2015). "Uniformes de la Guerra Civil Española (2ª Parte): Bando Republicano". *Historiayguerra.net* (15 de maig).

URL: <https://historiayguerra.net/2015/05/15/uniformes-de-la-guerra-civil-espanola-2a-parte-bando-republicano/>

-HRM. (2015). "Uniformes de la Guerra Civil Española (1ª Parte): Bando Nacional". *Historiayguerra.net* (15 de maig).

URL: <https://historiayguerra.net/2015/05/15/uniformes-de-la-guerra-civil-espanola-1a-parte-bando-nacional/>

-La Raíz (2013) "LETRA SUYA MI GUERRA" *musica.com*

URL: <https://www.musica.com/letras.asp?letra=2176135>

-Robert Capa, a través de Ángeles García (2010). "La guerra según Robert Capa". *Elpais.com*. (15 de Julio).

URL: https://elpais.com/diario/2010/07/15/madrid/1279193065_850215.html

-Robert Capa, a través de Museo Reina Sofia (1998). "Barcelona, agosto 1936". *Museoreinasofia.es*

URL: <http://www.museoreinasofia.es/coleccion/obra/barcelona-agosto-1936>

-Robert Capa, a través de Museo Reina Sofia (1999). "Capa: cara a cara. Fotografías de Robert Capa sobre la Guerra Civil Española de la colección del Museo Nacional Centro de Arte Reina Sofía". *Museoreinasofia.es* (2 de febrer - 28 de març)

URL: <http://www.museoreinasofia.es/exposiciones/capa-cara-cara-fotografias-robert-capa-sobre-guerra-civil-espanola-coleccion-museo%20>

-Robert Capa, a través de rtve. (2014) "La Noche Temática: 'Robert Capa, fotógrafo de la guerra civil'". (24 de març).

URL:<http://www.rtve.es/television/20140324/noche-tematica-robert-capa-fotografo-guerra-civil/902903.shtml>

-Triararts (2010). "La mujer en España en el franquismo según la Falange Española". *Triararts.com*. 8 de març

URL:<https://triararts.com/la-mujer-en-espana-en-el-franquismo-segun-la-sf-de-falange-espanola/#sthash.q1asG0W8.NAs9QUol.dpbs>

-Propaganda pel fet (2017). "Xavi Sarrià presenta divendres 16 de febrer el videoclip "Ànimes navegables", un homenatge a les 500.000 persones que el febrer de 1939 travessaren els Pirineus fugint de la repressió franquista". *propaganda-pel-fet.cat*

URL:<http://www.propaganda-pel-fet.cat/index.php/cat/artistes/xavi-sarria/43-artistes/xavi-sarria/576-xavi-sarria-presenta-divendres-16-de-febrer-el-videoclip-animes-navegables-un-homenatge-a-les-500-000-persones-que-el-febrer-de-1939-travessaren-els-pirineus-fugint-de-la-repressio-franquista>

-Gumersindo Lafuente (2017). "Una, grande y libre". *Eldiario.es*. (21 de setembre).

URL: https://www.eldiario.es/zonacritica/grande-libre-Catalunya_6_689141104.html

- Ley Orgánica 2/2006, de 3 de mayo, de Educación.

<https://www.boe.es/boe/dias/2006/05/04/pdfs/A17158-17207.pdf>

- Ley 27/2005, de 30 de noviembre, de fomento de la educación y la cultura de la paz.

<https://www.boe.es/buscar/pdf/2005/BOE-A-2005-19785-consolidado.pdf>

-LEY 52/2007, de 26 de diciembre, por la que se reconocen y amplían derechos y se establecen medidas en favor de quienes padecieron persecución o violencia durante la guerra civil y la dictadura.

<http://www.boe.es/boe/dias/2007/12/27/pdfs/A53410-53416.pdf>

- DECRET 108/2014, de 4 de juliol, del Consell, pel qual estableix el currículum i desplega l'ordenació general de l'Educació Primària a la Comunitat Valenciana.

http://www.dogv.gva.es/datos/2014/07/07/pdf/2014_6347.pdf

